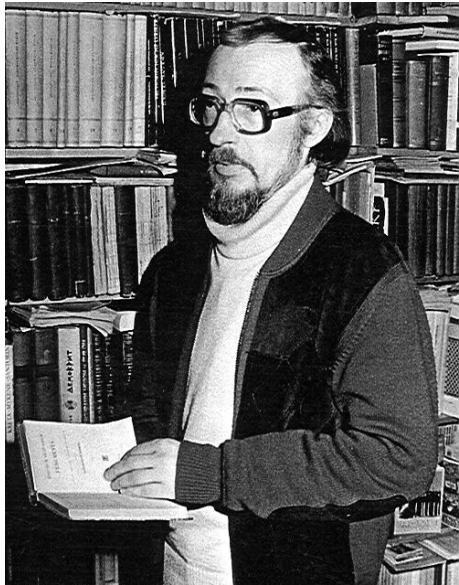

IN MEMORIAM

JAAN UNT

7. XI 1947–12. I 2012

Aavo Juusi foto.

*Nool lendab ühel, mõtlemine teisel viisil,
ent mõte, kui ta on ettevaatlik ja kui ta
vaatlemisega tegeleb, lendab
mitte vähem otse ning selle poole,
mis talle ette on seatud.*

Marcus Aurelius. Iseendale VIII. 60¹

Mis oli esmamulje Jaan Undist loenguis või temaga kohtudes? Küllap tema habe, vanakreeka-rooma filosoofi tunnus, ning mingi vaikne lõbusus. Mulje, et pole selget tõde,² vaid et kõik tuleb kusagilt ülikeerukais omavahelisis seoseis, liikmetena kompleksses tervikus.³ 1976. aastal Leningradi ülikoolis klassi-

¹ Marcus Aurelius, Iseendale. Tallinn: Eesti Raamat, 1983, lk 88. Siin ja edaspidi Jaan Undi tõlked.

² Mitte et ta ise kunagi midagi nii banaalselt oleks väitnud...

³ Cf. Marcus Aurelius, Iseendale VII. 13:

kalise filoloogia eriala lõpetanud Jaan Unt oli ainus täieliku klassikalise haridusega filoloog oma põlvkonnas, ent nomenklatuuri sobimatule Undile ei olnud Eesti NSV õppe- ja teadusasutustes kohta kauaks. Vaimuella sukeldumist see ei takistanud, nagu näha ka avalikkuse ees peetud konverentsiettekannetest⁴ ning peatselt ilmuma hakanud arvustusist ja tõlkeist. Klassikalise keeli õpetama sai Jaan Unt hakata juba tuntud tõlkija ja kirjandusteadlasena 1984. aastal Usuteaduste Instituudis, aasta hiljem Tartu ülikoolis, kus ta luges köitvaid antiik- ja muistse kirjanduse kursusi ning sai 1991. aastal klassikalise filoloogia (algul ka teoloogia) eriala peamiseks vanakreeka keele ja kirjanduse õppejõuks.

Sõna „filoloog” viitab Platonil arutlemise armastajaile (nagu ka ta lemmikvormis, dialoogis), kelle tegevusala katkus kohati filosoofiaga. Jaan Unt õpetas seda ainet paar tuhat aastat vana sokraatilise meetodi järgi ning suunas teadmistekilde lisades ja kõiki võimalikke (eksi)radu kätte juhatades õpilasi kannatlikult tervikpildi poole. Vanakreeka keele tund Undiga ei alanud paradigmade tuupimisest ega treenimisest, vaid selgitustega, miks ja kustkohast on need käände- ja pöörde- lõpud pärit ja kuidas ajalooliselt just sellisteks kujunenud. Nii sai iga keeleparadigma tutvustamine sissejuhatuseks ajaloolis-võrdlevasse indoeuroopa keeleteadusse, keeletunnis loetud

... melos – (tervikuga orgaaniliselt seotud) liige, mitte meros – osa.

⁴ Vt Kirjanduse jaosmaa ’78. Tallinn: Eesti Raamat, 1980, lk 21, 24.

*alati nalja heita. Ja et nende paratamatusest hoolimata siiski elusamaks jääda, ongi lisaks tõsisemale tööle vaja ka nalja ja naeru.*⁵

Polypragmosýnē ehk sekeldamine oli vanade kreeklaste jaoks naeruväärne nähtus.⁶ (Ja tõepoolest – millist tänapäeva moodsat teooriat ja vaimuhiiglast või professorikest teatakse 2000 aasta pärast? Kes mäletab homme tänase pingerea viiesajandat kohta?) Jaan Unt ei avaldanud palju teadustöid ja kirjanduskriitikat, vaid sekkus ainult põletavalt huvitavais küsimustes – Tacituse estide (1984–1987), Leo Metsari Julianuse-romaanide (1979, 1995) või filosoofide tõlkimise (Voltaire 1986., Seneca 1996. aastal) puhul. Kirglikus poleemikas pakkus luulelisusele või lahmivatele argumentidele vastukaalu Undi kaine ja põhjalik (ja vaid pisut ironiline) filoloogiline analüüs. Enamasti õpetas ta siiski otsesõnu sekkumata, pigem näidete kaudu ja head esile tõstes, kui halba kritiseerides. Antiigi mõtteilma kooliks on Undi avaldatud tõlked (Marcus Aurelius, Demokritos, Aristotelese „Luulekunstist”, Platon,

Epiktetos, „Philogelos”, Fabricius) ja nende kommentaarid. Need, mis kõlasid loengusaalides (Platon, hellenismiaja filosoofid, kreeka komöödia ja luule), toimivad edasi tema õpilaste kaudu; samamoodi näiliselt varjul, kuid ulatuslik on ta panus keeleküsimusis sõbraliku nõuandjana kolleegidele ning kirjanikele ja tõlkijaile.

Eesti kirjanduses on vari pigem negatiivne ja kreeklasedki näevad inimest kohati vaid varju unena, samas arutlevad kreeka filosoofid sageli just varjulise plaatanipuu all, kõrval kargeveeline allikas. Niisuguseks, meeli selgitavaks ja pilku pimestuse eest kaitsvaks varjuks oli Jaan Undi tegevus.

Et kõik on arvamused ja see on sinu võimuses. Kaota siis, millal aga tahad, arvamused, ning nagu sellel, kes on jõudnud ümber neeme: tüünilus, vaikus ja tasane laht.

Marcus Aurelius. Iseendale. XII. 22

Χαίρε καλῶς ἐλθὼν νῦν λῦκ' ἐν Δορπάτι εὐδῆς ἐν μακάρων νήσοις ἡδέα δῶματ' ἔχων.

JANIKA PÄLL

⁵ Jaan Unt, „Tõsiselt nalja tehes ehk naerust kreeka kombel: katkendeid kogumikust *Philogelos*.” Pühendteoses Mille anni sicut dies hesterni. Studia in honorem Kalle Kasemaa. Ediderunt Marju Lepajõe et Andres Gross. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2003, lk 173–174 (terve artikkel lk 171–180).

⁶ Vt kommentaari *Marcus Aureliusele*, lk 138.